

V. Urbanianides

ARCHEOLOGAS – NOVATORIUS

Tarp Lietuvos archeologų habil. dr. Vytautas Urbanavičius išsiskiria darbštumu, ramiu būdu, taktiškumu ir pasitikėjimu. Šie žmogaus bruožai paperka kiekvieną su juo bendraujantį. Į mokslinę ir visuomeninę veiklą jubiliasas įsitraukia ne dėl kokių nors išskaičiavimų, bet dėl giliai suprantamos pareigos, kuri nėra jam tušti plepalai, bet sunkus ir daug laiko reikalaujantis darbas.

Į Lietuvos archeologų būrį V. Urbanavičius įsiliejo pailgva nustebindamas mus koku nors svarbiu mūsų kraštui atliktu darbu. Yra tarp žmonių, bet labai retai, tokių asmenybių, kuriems labai tinka liaudies posakis: čia žodis – čia ir darbas. Kad ir kokio V. Urbanavičius darbo imtųsi – viską padarys. Dirbo Istorijos ir etnografijos muziejuje restauratoriumi... jo rankose pabuvoję eksponatai – tarsi nauji meno kūriniai. Mokėsi Maskvoje, Etnografijos institute, Plastinės rekonstrukcijos laboratorijoje pas prof. M. Gerasimovą ... – prieš mus K. Donelaičio, T. Ruighio, Barbaros Radvilaitės, daugybė priešistorės laikotarpio žmonių skulptūrinių portretų, identifiukuota daugelio istorinių laikų kultūros ir politikos veikėjų (tarp jų Estijos prezidento K. Pāts) palaikai. Paėmė į rankas kino kamerą... – per šimtą sukurtų filmų, kuriuose prakalbinta priešistorė, kultūros, mokslo ir meno žmonės iškyla iš savo laikotarpio ir prieš mus iškyla gyvoji dokumentika. Paėmė į rankas kastuvą... – ir prieš mus XIV–XVII a. Lietuvos kaimo ir kunigaikštijos kultūra, didžiulė kraniologinė kolekcija Vilniaus universiteto Medicinos fakultete. Šiai brangiausiai širdžiai sričiai jubiliasas skiria daugiausia energijos ir laiko.

Archeologija jubiliatą lydi nuo studijų laikų. V. Urbanavičius savo mokslinių tyrimų išeities tašku pasirinko pagonybę, į kurią gilinasi ne tik archeologinių tyrimų duomenų lygmeniu, bet ir istorinių bei etnologinių šaltinių studijomis. Pagoniškųjų studijų išeities tašku jubilia-

tas pasirinko laidojimo papročių tyrinėjimus. Siekdamas kuo daugiau apie juos sužinoti, mokslininkas ėmėsi intensyvaus XIII–XV a. kapinynų tyrinėjimo. Šio laikotarpio kapinynų tyrimai buvo pasirinkti neatsitiktinai, nes jau tyrinėjimų pradžioje žinota, kad tuo metu keitėsi ideologija, plito krikščionybė. Kokia pagonybė buvo krikšto išvakarėse ir kokia po krikšto, yra pagrindinis mokslininko darbo tikslas. Nagrinėdamas šią mokslinę problemą archeologas tyrinėjo kaimo bendruomenių paliktus kapinynus (Gėluvoje, Obeliuose, Rumšiškėse, Ruseiniuose, Šlapgiryje, Jakštaičiuose–Meškiuose, Grauziuose ir kt.), šventoves, alkakalnius, kulto vietas. Šie tyrimai tapo daktaro disertacijos „Materialinė ir dvasinė XIV–XVII a. Lietuvos kaimo gyventojų kultūra“ pagrindu. Tolesnių archeologinių tyrimų metu V. Urbanavičius nustatė, kad mirusiųjų deginimas Lietuvoje buvo praktikuojamas iki XIV a. pabaigos, tačiau jis nebuvo visuotinis ir nevienodai paplitęs. Labai įdomi mokslininko iškelta hipotezė apie laidoseną vandenyje, ją patvirtina XIII–XV a. Obelių kapinyno tyrinėjimai.

Daug naujų idėjų ir didžiulę faktinę medžiagą apie laidosenos papročius po krikščionybės įvedimo mokslininkas sukaupe tyrinėdamas XV–XVII a. kapinynus Rumšiškėse, Ruseiniuose, Liepiniškėse ir kt. V. Urbanavičius įrodė, kad mirusiųjų deginimo paprotys gyvavo iki XV a., o įkapių dėjimas į mirusiųjų kapus – iki XVI–XVII a. ribos. Šie tyrimų rezultatai iki šiol jaunesnių kolegų yra pripažįstami, o archeologiniai duomenys patikslino lietuvių pagonybės raidą nuo XIII iki XVI–XVII a. ribos. Pagonybės raidos bruožai atsispindi mokslininko habilitaciniame darbe „Lietuvių pagonybė ir jos reliktai XIII–XVI a.“

V. Urbanavičius yra labai kantrus ir ramus, kai iš biurokratų ar kolegų susilaukia kartais nepelnytų priekaištų

dėl mokslinių tyrimų. Labai išsamiai apsvarstęs kritines pastabas toliau diskutuoja su oponentais, tariasi. Tačiau niekas nėra jo matęs išmušto iš pusiausvyros. Šie mokslininko asmens bruožai jam padeda tvarkyti sunkius organizacinius reikalus ir mokslinėse diskusijose.

Ypač daug energijos ir ryžto tvarkant organizacinius reikalus V. Urbanavičiui teko parodyti tyrinėjant Vilniaus arkikatedrą ir Vilniaus žemutinės pilies rūmus bei iškilus diskusijai dėl Žemutinių pilies rūmų atstatymo. Čia ypač išryškėjo archeologo organizaciniai sugebėjimai. Mokslininkas ne tik sukūrė techninę tyrimų bazę, bet nacionaliniu pasididžiavimu tapusį archeologinį tyrimų objektą pritaikė visuomenės poreikiams: tyrinėjimams lankyti, koncertams, literatūros vakarams, teatrui ir kt. Žemutinės pilies teritorijoje išsiplėtus tyrimo darbams, buvo įkurta savarankiška įstaiga „Lietuvos pilys“, kuriai nuo 1993 m. vadovavo archeologas. Čia susiformavo ir mokslininko bu-

vo išugdyta jaunų archeologų pamaina, kurie šiandien sėkmingai tęsia pradėtą jubilieto darbą.

V. Urbanavičiaus mokslinė veikla atsispindi daugelyje monografijų, straipsnių rinkiniuose. Ypač reikšmingos yra Vilniaus žemutinės pilies rūmų tyrimams skirtos knygos, kuriose pateikiami išsamūs ir detalūs archeologiniai tyrinėjimai. Archeologinių tyrimų aprašus gražiai papildė sukurti filmai apie Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmus. Tai didelė vertybė, nes archeologo ryžto ir darbo dėka galima pamatyti be maž kiekvieną svarbesnį archeologinių tyrimų momentą, jį sustabdyti mums nepaklūstančioje laiko tėkmėje.

Laikas mums vaikstant šios Žemės takais ne visų vietodai panaudojamas. Vytautas Urbanavičius Lietuvos archeologijos labai aukoja visą save kasdien, negailėdamas nei sveikatos, nei to brangaus Žemės laiko. Iš giliai suprastos pareigos Lietuvos archeologijai išplaukia jubilieto mokslo darbai bei visa novatorinė veikla.

ALGIRDAS GIRININKAS

ARCHAEOLOGIST – INNOVATOR

Among archaeologists of Lithuania, Habil.Dr. Vytautas Urbanavičius is notable for diligence, calm temper, discretion and self-confidence. These human traits attract every person who comes into contact with him. The Celebrant is engaged in the scientific and public activities not for any calculations, but because of a deeply conceived call of duty. These words do not sound to him as fiddle-faddle, but mean hard and time-consuming work.

Vytautas Urbanavičius joined the team of Lithuanian archaeologists gradually, now and then taking us aback by this or that important work done by him for the good of our country. He belongs to those rare men, about whom people say: his saying and doing is one thing. No work is too hard for Vytautas. Working in the Museum of History and Ethnography as a restorer, he renovated many exhibits, which passed through his hands. Later he studied in Moscow, in the Laboratory of Plastic Reconstruction of the Institute of Ethnography, at professor M. Gerasimov's. These studies resulted in sculptural portraying of Kristijonas Donelaitis, T. Ruigys, Barbora Radvilaitė and lots of prehistorical people and in identification of many cultural and political personae of historical times (including K. Päts, the President of Estonia). Then the time came for a movie camera and he shot more than one hundred films. In documentaries the prehistory lifts up its voice and cultural, scientific and art people emerge from their times as alive. He also knew what to do with a spade. The fruit of his labor is the revived Lithuanian culture of villagers and dukes of the 14th–17th c., as well as a big craniological collection kept with the Medical Department of the Vilnius University. The latter sphere is most precious to the Celebrant's heart and consumes most of his energy and time.

The archaeology accompanies him since the university times. Vytautas Urbanavičius has chosen paganism as

a baseline for his researches and has gone deep into it not only basing on facts from archaeological investigations, but also on historic and ethnological sources. For a start of pagan studies, the Celebrant selects investigations of burial customs. To the aim of learning about them as much as possible, the scientist goes in for intense investigations of cemeteries of the 13th–15th c. This option is not incidental. At the very beginning of investigations, he already knows that namely in that period of time the ideology underwent changes along with spreading of Christianity. The main goal of the scientist is to understand what paganism was like on the eve of the christening and after it. Tackling this scientific problem, the archaeologist investigates cemeteries left by rural communities (in Gėluva, Obeliai, Rumšiškės, Ruseiniai, Šlapgirys, Jakštaičiai–Meškiai, Graužiai etc.), as well as sanctuaries, alka-hills and cult-sites. These investigations make a basis for the doctor's thesis "Material and spiritual culture of villagers of Lithuania in the 14th-17th c." During further investigations Vytautas Urbanavičius establishes that cremation of the dead was practiced in Lithuania until the end of the 14th c., but was not universally applied and popular. Of interest is the scientist's hypothesis on burials in water confirmed by the investigations performed in the Obeliai cemetery of the 13th–15th c.

Many new ideas and facts on burial customs after introduction of Christianity are collected by the scientist in the course of investigation of cemeteries of the 15th–17th c. in Rumšiškės, Ruseiniai, Liepiniškės etc. Vytautas Urbanavičius proves that the custom of cremation of the dead existed as late as the 15th c. and the custom of placing of burial items into graves lasted until the turn of the 16th–17th c. The results of these investigations are to date appreciated by younger colleagues as true, since the archaeological data defined more exactly the development

of paganism of the Lithuanians from the 13th c. to the turn of the 16th–17th c. Features in development of paganism are reflected in the scientist's habilitation paper "Paganism of the Lithuanians and its relicts in the 13th–16th c."

Vytautas Urbanavičius is extremely patient and calm with the bureaucrats and colleagues when they heap on him unmerited reproaches related to his researches. He at first considers the critical remarks very exhaustively and only then discusses with the opponents, consults them. Nobody ever has seen him off balance. These personal characteristics of the scientist help him in difficult organizational matters, as well as in scientific discussions.

In particular much vigor and decision in organizational matters Vytautas Urbanavičius shows during investigations of the Vilnius Archecathedral and the Palace of Vilnius Lower Castle. The open discussions related to rebuilding of the Lower Palace of Castle also necessitate many efforts. Here the archaeologist's organizational capabilities manifest themselves in full-scale. The scientist not only develops the technical base for researches, but also tailors the object under archaeological investigations, as the pride of the nation, to the general public's needs. Now people may visit the excavations, come to concerts, literature evenings, theatre performances etc. When the investigations

have grown wider in the territory of the Lower Castle, an autonomous institution "Lithuanian castles" is established and the archaeologist directed it since 1993. Namely here he trains and educates a new generation of young archaeologists who successfully are continuing the work started by the Celebrant.

The activities of Vytautas Urbanavičius are reflected in many monographs, collections of articles. Of particular significance are his books dedicated to investigations of Palace of the Vilnius Lower Castle Palace. They shed more light on exhaustive and detailed archaeological investigations. These descriptions are well supplemented by his films on the Palace of Grand Dukes of Lithuania. It is great cultural wealth. Thank to resolution and efforts of the archaeologist, now everyone may see visually the important moments of archaeological investigations and stop the disobedient time.

People walking by paths of the Earth do not consume time equally. Vytautas Urbanavičius immolates himself for the good of the archaeology each day not sparing either health or precious Earth time. The Celebrant's projects and innovative activities are a consequence of his profound commitment to the archaeology of Lithuania.

ALGIRDAS GIRININKAS